

Mellem Edens Have og Elfenbenstårnet

Essay

Carsten Jensen. *Livet i Camp Eden*. People's Press. 2004. 339 sider. 279 kr.

af Rasmus Kolby Kristiansen

Carsten Jensens seneste essaysamling *Livet i Camp Eden* består af en række artikler oprindeligt trykt i Politiken fra september 2001 frem til december 2003. Artiklerne spænder vidt, men kredser om udviklingen fra 11. september frem til krigen i Irak, og hvordan dette forløb kan ses som et eksempel på den generelle samfundsudvikling, både i Danmark og internationalt.

Camp Eden er først og fremmest den danske militærlejr i Irak, men i Carsten Jensens optik er det samtidig et sindbillede på danskernes opfattelse af deres fædreland. Som sådan referer Camp Eden ikke til den mytologiske forestilling om Edens Haves placering i området mellem Eufrat og Tigris, men til selvforståelsen af Danmark som Paradis på jord. Et idyllens og lykkens land, "hvor få har for meget og færre for lidt" som Grundtvig beskriver det.

Og Grundtvig, eller grundtvigianismen, er for Carsten Jensen en af de altafgørende årsager til, at vi danskere i dag lider af en indelukthed og angst for det fremmede, som resulterer i, at vi er ude af stand til at imødekomme udfordringer udefra.

Ideen om Danmark som et lille uskyldsrent og moralsk overlegent land, tilskriver Carsten Jensen den lange række af militære nederlag, der kulminerede med slaget ved Dybbøl i 1864. Ved gennem systematiske nederlag at kondensere den danske stat ind til en etnisk, kulturel og sproglig homogen enhed – nationalstaten – fremstår et folk som nok har lidt militært nederlag, men som er moralsk overlegent. Som Carsten Jensen ironisk skriver: "Hvem skulle være bedre egnet som moralsk standardbærer for hele verden end den, der havde følt nederlaget på sin egen krop og var blevet forædlet af det? For hver gang en ny verdenskrig brød ud, bekræftede det blot vort bedreværd. Hvad sagde vi? Vi var de første, der havde stirret det tyske monster i øjnene, vi havde set det komme siden 1864, så skulle vi ikke vide besked?".

Det er dette klassiske forhold til Tyskland, der i følge Carsten Jensen, i dag dukker op i vores forhold til indvandringen.

Carsten Jensen bekender i en af artiklerne, at han ikke gider deltage i den såkaldte kulturkamp. Ja, han finder den på ingen måde interessant. Det er et udsagn, som man på baggrund af den resterende samling af artikler kun kan trække en smule på smilebåndet over. For nok gider han muligvis ikke diskutere de udkast, der oprindeligt kom fra Brian Mikkelsens hånd, og som resulterede i diskussionen om biblioteksstøtten, Statens Kunstfonds uddeling af midler, samt den livslange støtte til udvalgte kunstnere. Men han engagerer sig i høj grad i det, man lidt flot kunne kalde den store kulturkamp. Han mener da også selv i en anden artikel, at det der skal til er "en konstant og lidenskabelig debat om demokratiet og dets værdier, der inkluderer modet til selvransagelse". Denne anmeldelses indledende afsnit er i høj grad et bevis på dette.

Carsten Jensens kredser konstant omkring spørgsmål som; hvad er dansk kultur?; hvad er demokratisk kultur?; hvad er forskellen på europæisk og amerikansk kultur?; hvorledes bør den vestlige kultur forholde sig til resten af verden? Etc. etc.

Det er interessant, at Carsten Jensen tyer til en historisk forklaring på danskhedens særlige forhold til det fremmede. Det vidner om, at den famøse kultur- og værdikamp i lige så høj grad er en kamp om historien.

Men Carsten Jensens forhold til historien er også ambivalent. På den ene side kritiserer han Bertel Haarder for at anse mennesket for at være et historisk væsen og for at sige, at "kun hvis man er bevidst om historien, kan man fortsætte historien og traditionen på sin egen måde".

Den entydige fokusering på historien skyldes ifølge Carsten Jensen en forestilling om, at Danmark ikke behøver fremtiden: Vi er fremtiden.

I stedet ser Jensen mennesket som værende først og fremmest socialt, og dermed historien som noget der i lige dele skal læres af og gøres op med. Alligevel kan han ikke holde sig fra historien. For nok gælder det, at hvis ikke langtidshukommelsen suppleres med korttidshukommelse og blik for fremtiden, ender det i nationalisme. På den anden side erklærer han, at det er katastrofalt, at biblioteker og museer i Bagdad er gået tabt på grund af krigen, idet det kraftigt forringer det Irakiske folks mulighed for at forstå sig selv, og dermed skabe et samfund og et demokrati, der er deres.

Nu kunne man jo nemt komme til den konklusion, at Carsten Jensen er imod alt hvad man kan være imod, og at historiebegreber derfor benyttes efter forgodtbefindende til at kritisere den danske højrefløj for at være for historisk, eller kritisere amerikanske soldater for ikke at være historiske nok.

Sandheden er måske snarere, at et af de helt centrale begreber for Carsten Jensen er flertydighed, og at det ikke altid lader sig komprimere ned i let tilgængelige slogans.

Flertydighed – eller manglen på samme – bliver også et omdrejningspunkt, når snakken falder på demokratiet.

Ideen om Danmark som moralsk ideal og demokratisk forbillede har lidt alvorligt skibbrud, hvis man skal tro Carsten Jensen. Den dobbelthed der trods alt var at finde i den moderate grundtvigianisme mellem højdemokrati og lavdemokrati, mellem oplysning og populisme. Men med det seneste regeringsskifte er transformationen fra moderat til fundamentalistisk grundtvigianisme blevet total, og Danmark er på det psykologiske og mentale plan endt som en sammenbrudt nation.

Og den danske involvering i krigen i Irak er det ultimative eksempel på dette. Det demokratiske ideal om flertydighed er blevet underkendt med krigstilhængernes argument om, at "enten er I med os, eller også er I imod os." Enten er I på demokratiets side, eller også er I på diktaturets. Pointen for krigsmodstanderne er imidlertid ifølge Carsten Jensen, at der er mere end én vej til at nå frem til målet om at fjerne Saddam Hussein. Hvis man argumenterer mod krigen eller pointerer det problematiske i den tortur der fandt (finder?) sted bl.a. i Abu Ghraib fængslet, så er man partout modstander af demokratiet.

Dette er dog ikke noget der får konsekvenser i Danmark, for selvom moralen og demokratiet er rystet, lever ideen om det uskyldsrene Danmark stadig i bedste velgående: "Det er utænkeligt, at Irak-krigen i Danmark kan udvikle sig til en regeringsrystende skandale, for en nation, der alt for længe har været overbevist om sin egen kroniske uskyld, er blevet døv for sandhedens stemme."

Om denne sandhedens stemme er Carsten Jensens egen kritiske røst er imidlertid mindre tydeligt. I det hele taget er dette med sandhedens stemme et uløst problem hos Carsten Jensen. Det er ikke mærkeligt, at han i den debat der umiddelbart fulgte i kølvandet på udgivelsen af bogen ofte blev beskyldt for, som så mange andre intellektuelle kritikere af krigen – og samfundsudviklingen bredt forstået, at have placeret sig vel og tilpas i sit elfenbenstårn.

Det er nu engang sådan med elfenbenstårn, at de har en tendens til at udvikle skarpe analytikere. Den udsigt som tårnet tilbyder, giver rig mulighed for, om ikke andet, så i hvert fald forsøge, at se tingene fra flere sider. Det forholder sig til gengæld anderledes med at matche de analytiske diagnoser med konkrete løsningsforslag. (Jeg er engang blevet belært af en engelsk vejleder med hang til fodboldmetaforer, at det kan være lige meget, om man kan dribble smukt og elegant forbi alle forsvarsspillerne, og stå foran et helt frit mål, hvis ikke man er i stand til at sætte bolden ind).

På mange måder befinder Carsten Jensens artikler sig i et ingenmandsland. De er på en gang journalistiske og politiske. Alligevel forsøger de hverken at være objektive eller problemløsende.

Som sådan virker de forfriskende i avisform, hvor de kommer til at stå side om side med erklærede henholdsvis journalis-tiske og politiske artikler, balancerende midt i mellem og som kommentarer til begge sider. Samlet i en stor essaysamling mangler denne mulighed for balancegang. Dette betyder dog ikke, at hans artikler bliver ligegyldige. Men midt imellem det journalistiske eller politiske, er Carsten Jensens artikler først og fremmest engagerede. Og engagementet er netop det, der fungerer som det altafgørende drive gennem Carsten Jensens essaysamling. Et engagement der dog til tider næsten kammer over, som i artiklen "Mit navn er Bertel Haarder" hvor det store dyr i Åbenbaringen personificeres i Haarder, og vi får fortællingen om "ministeren for udstødelses" forhold til blod. Men Carsten Jensen er ikke kun ude efter regeringen og deres støtteparti. Også oppositionen får på puklen. Eller rettere det der burde være oppositionen. For Jensen mener ikke, at der for tiden eksisterer en sådan, og især venstrefløjen får hug for at være forældet, forstøvet og forkvaklet.

Carsten Jensen får på denne måde skrevet sig op i et hjørne hvor ingen andre efter sigende er i stand til at gøre (eller se) noget rigtigt. Han bliver den ensomme vismand, der er klart kan se verdens sande tilstand, men som derved (måske ufrivilligt) for placeret sig udenfor samfundet.

Sidste nummer af Semikolon var som temanummer helliget Kulturkampen. Og her kredsede flere af indlæggene omkring hvilken rolle Humaniora og humanister generelt skal forholde sig til Kulturkampen. I en af artiklerne agiterede Søren Axelsen for en offensiv eller intervenerende humanistisk selvforståelse, ifølge hvilken humanisten "udstyret med en veludviklet analytisk sans og trænet dømmekraft kan ... pege på de selvfølgheder, der huserer i det offentlige rum, og er blevet så selvfølge, at ingen kan få øje på dem... Og mere end det. Mens andre akademiske retninger – og adskillige politikere – forsøger at leve op til et objektivitetsideal og afstå fra værdiladede indlæg, kan humanisten insistere på nødvendigheden af partsindlæg, der ud fra et klart værdimæssigt standpunkt forholder sig til en given sag". En sådan offensiv humanisme kan meget vel sættes i forbindelse med Carsten Jensen. Der er ingen tvivl om, at hans indlæg tilhører den mere reflekterede og informerede del af den aktuelle debat, men de er samtidig i høj grad værdiladede partsindlæg. Søren Axelsen hævder, at den offensive humanists bidrag nødvendigvis bliver politiske. Spørgsmålet er så blot i hvilket omfang det er muligt vedvarende at forblive politisk, hvis man udelukkende forholder sig analytisk og diagnosticerende til en given sag. Hvor længe kan humanisten og Carsten Jensen tillade sig at vente på, at der kommer en praktiker og fører deres analytisk funderede politik ud i livet?